

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-87-19>

УДК 332.1:352/354

СТРУКТУРНА ТРАНСФОРМАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

STRUCTURAL TRANSFORMATION OF THE REGIONAL ECONOMY IN THE CONTEXT OF DECENTRALIZATION

Папп Василь Васильовичдоктор економічних наук, професор,
Мукачівський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3749-7623>**Бошота Неля Василівна**кандидат економічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2239-830X>**Вакаров Василь Михайлович**кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
Закарпатський регіональний центр соціально-економічних і гуманітарних досліджень
НАН України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0926-8156>**Papp Vasyl, Boshota Nelya**

Mukachevo State University

Vakarov VasylTranscarpathian Regional Center for Socio-Economic and Humanitarian
Research of the National Academy of Sciences of Ukraine

У статті досліджено особливості структурних трансформацій регіональної економіки в умовах децентралізації. Обґрунтовано, що децентралізація змінює не лише систему адміністративного управління, а й економічну логіку розвитку територій, оскільки посилює роль територіальних громад у формуванні місцевої економічної політики, управлінні ресурсами, залученні інвестицій та розвитку інфраструктури. Проаналізовано ключові напрями структурних зрушень у регіональній економіці: зміну галузевої спеціалізації, зростання значення місцевих бюджетів, активізацію підприємництва, формування нових центрів економічної активності, посилення просторової диференціації між громадами. Визначено, що децентралізація створює передумови для переходу від адміністративно залежної моделі розвитку регіонів до моделі, заснованої на місцевій ініціативі, фінансовій спроможності, партнерстві та стратегічному плануванні. Водночас наголошено на ризиках нерівномірності розвитку, обмеженої кадрової спроможності громад, дисбалансів у доступі до інвестицій і ресурсів. Запропоновано напрями підвищення ефективності структурних трансформацій регіональної економіки в умовах децентралізації.

Ключові слова: регіональна економіка, децентралізація, структурні трансформації, територіальна громада, місцевий розвиток, фінансова спроможність, регіональна політика.

The article examines the features of structural transformations of the regional economy under decentralization as one of the key factors in the modernization of the territorial development system. It is substantiated that decentralization changes not only the administrative and managerial model of the functioning of the state, but also the economic logic of regional development, as it strengthens the role of territorial communities in the formation of local economic policy, management of financial, land and infrastructure resources, attracting investments, supporting entrepreneurship and ensuring socio-economic stability of territories. It is determined that as a result of the transfer of part of the powers and resources to the local level, communities gradually turn into active subjects of economic development, capable

of independently determining the priorities of economic specialization, developing development strategies and influencing the quality of the local economic environment. The study analyzes the main mechanisms of the impact of decentralization on the regional economy, in particular financial, managerial, investment and institutional. Particular attention is paid to changing the sectoral structure of the local economy, increasing the importance of local budgets, activating small and medium-sized businesses, forming new local centers of economic activity and developing intermunicipal cooperation. Structural transformations of the regional economy are uneven, since communities differ in the level of financial capacity, investment attractiveness, human resource potential, infrastructure provision and access to resources. Decentralization creates the prerequisites for the transition to a model based on local initiative, financial independence, partnership, strategic planning and effective use of the potential of communities. Directions for increasing the efficiency of structural transformations of the regional economy are proposed, which include strengthening the financial capacity of communities, developing strategic planning, supporting the economic specialization of territories, digitalization of local government, expanding intermunicipal cooperation and focusing regional policy on sustainability and recovery.

Keywords: regional economy, decentralization, structural transformations, territorial community, local development, financial capacity, regional policy.

Постановка проблеми. У науково-теоретичному контексті регіональну економіку варто розглядати як відкриту й динамічну систему, розвиток якої відбувається під впливом інституційних перетворень, зміни розподілу управлінських функцій, трансформації фінансово-ресурсної бази та зростання значущості місцевого рівня у визначенні напрямів соціально-економічного розвитку. За таких умов децентралізація постає важливим інструментом оновлення регіональної політики, оскільки вона переорієнтовує взаємодію між центральною владою та місцевим самоврядуванням, посилює роль ініціативи громад і сприяє формуванню нових підходів до функціонування регіональних економічних систем.

У межах адміністративно-територіальної реформи в Україні територіальні громади стали не лише адміністративними одиницями, а й важливими суб'єктами економічного розвитку. Вони отримали ширші можливості у сфері бюджетного планування, управління комунальним майном, розвитку інфраструктури, підтримки підприємництва, залучення інвестицій і формування локальних стратегій розвитку.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю осмислення того, як децентралізація змінює структуру регіональної економіки, які чинники прискорюють або стримують ці процеси, а також які інструменти можуть забезпечити збалансований розвиток територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз сучасних наукових досліджень свідчить, що питання структурних трансформацій регіональної економіки в умовах децентралізації розглядається у взаємозв'язку інституційних, фінансових, управлінських, просторових і цифрових чинників розвитку територій. Зокрема, фінансовий вимір цієї проблематики висвітлено у працях Т. Бороденко, М. Гапонюк,

Г. Куліш та О. Лялюк, де підкреслюється значення фінансової спроможності громад, врахування регіональної специфіки та ресурсного забезпечення для повоєнного відновлення й ефективної регіональної політики [1; 8]. Методичні засади аналізу структурних реформ на регіональному рівні розглядає А. Гресь, наголошуючи на необхідності системного підходу до оцінювання трансформаційних змін [2]. В. Захарченко та С. Захарченко акцентують увагу на ролі децентралізації як інституційного складника сталого розвитку територіальних громад [5]. Управлінський аспект досліджується О. Котуковим і Т. Котуковою, а також М. Мельниченко, які звертають увагу на модернізацію управління економічним розвитком регіонів та інституційні механізми взаємодії регіонального і місцевого рівнів публічного управління [7; 9]. Водночас О. Зварич розширює науковий дискурс через призму управління знаннями та зеленої трансформації регіональної економіки [6], а І. Рурак акцентує увагу на диференціації підприємницького середовища сільських громад як важливого прояві просторової нерівномірності розвитку [11]. В. Шпильова та М. Мельниченко обґрунтовують поєднання децентралізації й цифрової трансформації як передумову модернізації управління регіональним розвитком [12].

Узагальнення наукових підходів дає підстави стверджувати, що децентралізація є не лише адміністративною реформою, а комплексним чинником структурної перебудови регіональної економіки, ефективність якої залежить від фінансової спроможності громад, якості інституційної взаємодії, стратегічного управління, цифровізації та здатності територій адаптуватися до сучасних викликів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість досліджень, недостатньо розкритими зали-

шаються питання взаємозв'язку між децентралізацією та структурними трансформаціями регіональної економіки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є обґрунтування впливу децентралізації на структурні трансформації регіональної економіки та визначення напрямів підвищення ефективності цих трансформацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Структурні трансформації регіональної економіки – це довгострокові зміни у співвідношенні між галузями, секторами, формами власності, просторовими центрами економічної активності, джерелами доходів, зайнятістю та інвестиційними потоками в межах певного регіону. Вони можуть проявлятися у зміні частки промисловості, сільського господарства, сфери послуг, будівництва, транспорту, торгівлі, інформаційних технологій та інших секторів у валовому регіональному продукті.

Значну роль у формуванні політики регіонального розвитку відіграють положення Закону України «Про засади державної регіональної політики», який визначає правові, економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та організаційні засади державної регіональної політики [4]. Також важливим документом є Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України № 695 від 5 серпня 2020 року (із змінами та доповненнями) [10]. Вона закладає підходи до формування просторово згуртованої, конкурентоспроможної та стійкої регіональної економіки.

У традиційній моделі регіонального розвитку основні рішення щодо економічного планування, розподілу ресурсів і реалізації інфраструктурних проєктів ухвалювалися переважно на центральному або обласному рівні. Децентралізація змінила цю логіку. Вона наблизила економічні рішення до місцевого рівня, де краще видно конкретні потреби населення, бізнесу та інфраструктури. Внаслідок цього регіональна економіка дедалі більше формується як сукупність локальних економік територіальних громад. Саме громади стають базовими просторовими одиницями, у яких відбувається поєднання бюджетних ресурсів, земельного потенціалу, трудових ресурсів, підприємницької активності та інфраструктурних можливостей.

Децентралізація як інституційна основа модернізації регіонального розвитку здійснює багатовекторний вплив на економіку терито-

рій, що проявляється через фінансові, управлінські, інвестиційні та інституційні механізми. Її значення полягає не лише в передачі повноважень від центрального рівня до місцевого, а й у формуванні нової моделі економічної відповідальності громад за власний розвиток, використання ресурсного потенціалу та підвищення якості місцевого економічного середовища. Механізми впливу децентралізації на регіональну економіку подано на рис. 1.

Водночас децентралізація зумовлює не лише позитивні зміни, а й формування просторових диспропорцій. Вона не забезпечує автоматичного вирівнювання розвитку територій, оскільки громади мають різний стартовий потенціал. Громади, де функціонують великі підприємства, транспортні вузли, освітні центри, розвинена інфраструктура та сприятливе інвестиційне середовище, здатні швидше нарощувати економічну спроможність. Натомість менш розвинені громади можуть залишатися в зоні ризику через обмежені фінансові ресурси, слабку податкову базу та недостатню інституційну спроможність.

Дані на рис. 2 демонструють високий, але нерівномірний рівень виконання місцевого бюджету у 2025 році за доходами та видатками. За доходами виконано 751,9 млрд грн із запланованих 768,2 млрд грн, що становить 97,87%. Це свідчить про майже повне виконання дохідної частини бюджету: відхилення від уточненого річного плану є порівняно незначним і становить близько 16,3 млрд грн, або 2,13%.

За видатками рівень виконання є нижчим: фактично використано 774,1 млрд грн із запланованих 856,0 млрд грн, тобто 90,43%. Недовиконання видаткової частини становить приблизно 81,9 млрд грн, або 9,57% від плану.

Порівняння доходів і видатків показує, що фактичні видатки перевищили фактичні доходи приблизно на 22,1 млрд грн. Водночас плановий розрив між видатками і доходами був значно більшим – близько 87,7 млрд грн. Загалом діаграма на рис. 2 вказує на достатньо стабільне наповнення місцевих бюджетів, але водночас на нижчу реалізацію видаткових зобов'язань, що є важливим сигналом для оцінювання ефективності бюджетного планування та управління фінансовими ресурсами громад.

Дані на рис. 3 свідчать, що у 2025 році структура місцевого бюджету за доходами має виразну залежність від податкових над-

Рис. 1. Механізми впливу децентралізації на регіональну економіку*

Джерело: сформовано авторами

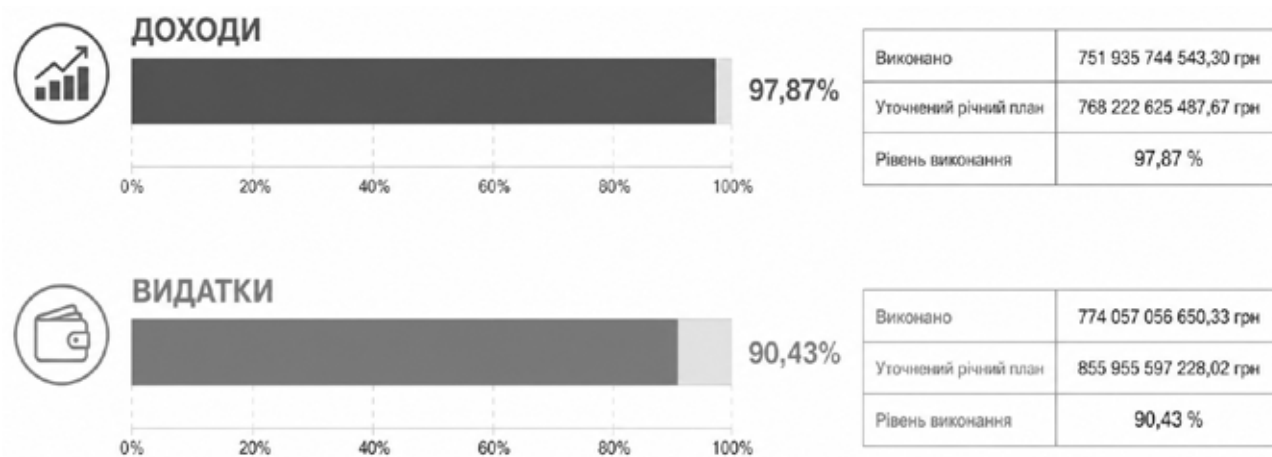

Рис. 2 Стан виконання місцевих бюджетів в Україні за 2025 р.

Джерело: сформовано на основі [3]

ходжень, які становлять 504,5 млрд грн, або 67,10% загального обсягу доходів. Це означає, що фінансова спроможність місцевих бюджетів насамперед формується за рахунок економічної активності територій, зайнятості населення, діяльності бізнесу та податкової

бази громад. Другим за значенням джерелом є надходження від органів державного управління – 196,1 млрд грн, або 26,08%, що вказує на збереження вагомої ролі міжбюджетної підтримки. Неподаткові надходження займають лише 5,73%, а інші доходи разом форму-

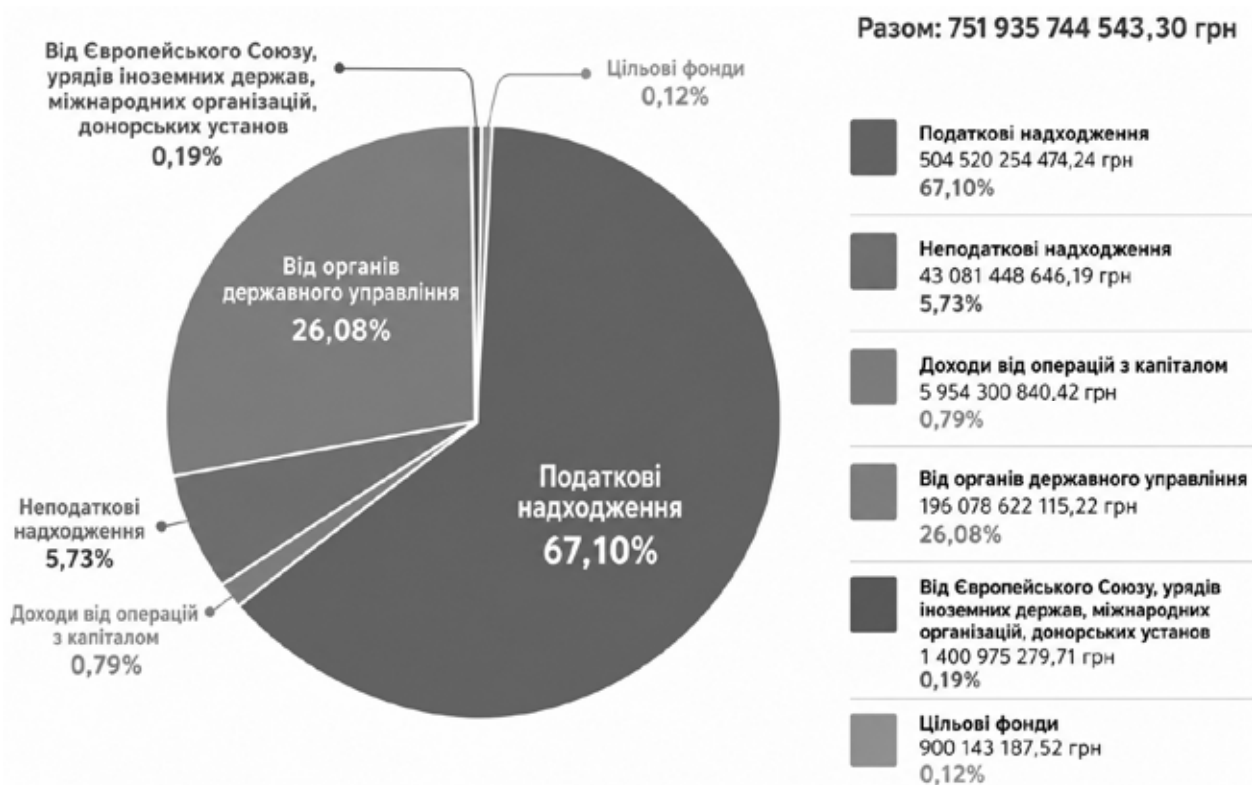

Рис. 3. Структура місцевих бюджетів в Україні за доходами у 2025 р.

Джерело: сформовано авторами на основі [3]

ють незначну частку. Отже, дохідна частина бюджету є досить концентрованою: основний фінансовий ресурс забезпечують податки та надходження від державного управління.

Структура видатків у 2025 році демонструє соціально орієнтований характер місцевих бюджетів (рис. 4). Найбільша частка припадає на освіту – 326,8 млрд грн, або 42,22% усіх видатків. Це свідчить, що освітня сфера залишається головним напрямом фінансування на місцевому рівні. Друге місце займає економічна діяльність – 89,4 млрд грн, або 11,54%, що відображає спрямування коштів на підтримку економічного розвитку, інфраструктури та господарських процесів. Значними також є видатки на житлово-комунальне господарство – 9,83%, загальнодержавні функції – 9,49%, соціальний захист – 7,96% та міжбюджетні трансферти – 6,73%.

Отже, місцеві бюджети у 2025 році мали достатньо потужну дохідну основу, яка значною мірою залежить від податкових надходжень і державної підтримки. Видаткова частина, своєю чергою, має переважно соціально-інфраструктурну спрямованість, де домінує освіта. Це підтверджує важливість подальшого зміцнення власної фінансової

бази громад, диверсифікації джерел доходів та підвищення ефективності бюджетного планування.

Забезпечення позитивного впливу децентралізації на структурні трансформації регіональної економіки потребує комплексного підходу, що поєднує фінансові, управлінські, інституційні, інфраструктурні та цифрові інструменти розвитку. Йдеться не лише про розширення повноважень територіальних громад, а й про формування їхньої реальної спроможності ефективно використовувати наявні ресурси, залучати інвестиції, підтримувати підприємництво та забезпечувати стійкість місцевої економіки. Основні напрями підвищення ефективності структурних трансформацій узагальнено на рисунку 5.

Одним із першочергових напрямів є посилення фінансової спроможності громад. У цьому контексті важливим є не лише збільшення обсягів доходів місцевих бюджетів, а й підвищення якості бюджетного планування, раціоналізація видатків, розширення місцевої податкової бази та забезпечення прозорого управління фінансовими ресурсами. Фінансова спроможність виступає базовою умовою реалізації інфраструктурних, соціальних та

Рис. 4. Структура місцевих бюджетів в Україні за видатками у 2025 р.

Джерело: сформовано авторами на основі [3]

Рис. 5. Напрями підвищення ефективності структурних трансформацій регіональної економіки в умовах децентралізації*

Джерело: сформовано авторами

економічних проєктів, а також дає змогу громадам більш самостійно визначати пріоритети власного розвитку.

Кожна територіальна громада має визначати власну конкурентну нішу з урахуванням ресурсного потенціалу, географічного положення, трудових ресурсів, інфраструктурних можливостей та історично сформованих господарських зв'язків. Для одних громад перспективними напрямками можуть бути агропереробка, логістика чи відновлювана енергетика, для інших – туризм, рекреація, креативні індустрії, освіта або промислове виробництво.

В умовах сучасної економіки особливої ваги набуває цифровізація місцевого управління. Використання відкритих даних, електронних сервісів, геоінформаційних систем, цифрових реєстрів активів, земельних ресурсів і комунального майна підвищує прозорість управлінських процесів та якість прийняття рішень. Крім того, цифрові інструменти сприяють покращенню комунікації між владою, бізнесом і населенням, спрощують адміністративні процедури та підвищують інвестиційну привабливість громад.

Висновки. Децентралізація є одним із ключових чинників структурних трансформацій регіональної економіки України. Вона змінює роль територіальних громад, перетво-

рюючи їх на активних суб'єктів економічного розвитку. Передача повноважень і ресурсів на місцевий рівень створює умови для формування нової моделі регіонального розвитку, заснованої на фінансовій спроможності, стратегічному плануванні, підприємницькій активності та локальній ініціативі. Основними проявами структурних трансформацій є зміна галузевої спеціалізації громад, посилення ролі малого та середнього бізнесу, модернізація інфраструктури, зростання значення місцевих бюджетів, формування нових економічних центрів.

Ефективність структурних трансформацій залежить від здатності громад використовувати власний ресурсний потенціал, залучати інвестиції, розвивати людський капітал, впроваджувати цифрові інструменти управління та співпрацювати з іншими громадами. У перспективі саме поєднання децентралізації, стратегічного планування та просторово орієнтованої регіональної політики може забезпечити сталий розвиток регіонів України.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому емпіричному оцінюванні впливу децентралізації на структурні зрушення в економіці регіонів України з урахуванням їхньої галузевої спеціалізації та фінансової спроможності громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бороденко Т., Гапонюк М., Куліш Г. Фінансова спроможність територіальних громад як основа сталого повоєнного відновлення України. *Сталий розвиток економіки*. 2026. № 1(58). С. 422-429.
2. Гресь А. Алгоритм та компоненти аналізування й забезпечення структурних реформ на регіональному рівні. *Modeling the development of the economic systems*. 2026. № 1. С. 135-140.
3. Державний веб-портал бюджету для громадян. Показники виконання місцевих бюджетів в Україні. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2025&budgetType=NATIONAL>
4. Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/156-19?utm#Text>
5. Захарченко В.І., Захарченко С.В. Реформа децентралізації в Україні як чинник та інституційний складник сталого розвитку територіальних громад. *Український географічний журнал*. 2024. № 1. С. 49-62.
6. Зварич О. Управління знаннями як інструмент зеленої трансформації регіональної економіки України. *Сталий розвиток економіки*. 2026. № 2(59). С. 451-456.
7. Котуков О., Котукова Т. Інституційні механізми взаємодії регіонального та місцевого рівнів публічного управління. *Економічний простір*. 2026. № 210. С. 401-410.
8. Лялюк О.Ю. Проблеми забезпечення регіональної політики України: врахування регіональної специфіки та фінансової спроможності. *Сучасна доктрина права*. 2026. № 2(96). С. 95-103.
9. Мельниченко М. Сучасні тенденції трансформаційних перетворень в управлінні економічним розвитком регіонів в умовах децентралізації. *Modeling the development of the economic systems*. 2026. № 1. С. 241-247.
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» від 05.08.2020 № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/695-2020-%D0%BF?utm#Text>
11. Рурак І. Підприємницьке середовище сільських громад: аналіз диференціації. Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти (до 55-річчя створення кафедри обліку і

оподаткування): *матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*, 25-26 березня 2026 р. Львів: ЛНУВМБ імені С.З. Гжицького, 2026. С. 86-88.

12. Шпильова В., Мельниченко М. Децентралізація та цифрова трансформація як основа модернізації управління економічним розвитком регіонів України. *Herald of Khmelnytskyi National University*. 2025. № 3. С. 419–424

REFERENCES:

1. Borodenko T., Haponyuk M. & Kulish H. (2026) Finansova spromozhnist' terytorial'nykh hromad yak osnova staloho povoyennoho vidnovlennya Ukrainy [Financial capacity of territorial communities as a basis for sustainable post-war recovery of Ukraine]. *Staly rozvytok ekonomiky - Sustainable Economic Development*, vol. 1(58), pp. 422-429 (in Ukrainian).
2. Hres A. (2026) Alhorytm ta komponenty analizuvannya y zabezpechennya strukturnykh reform na rehional'nomu rivni [Algorithm and components of analysis and provision of structural reforms at the regional level]. *Modeling the development of the economic systems*, vol. 1, pp. 135–140 (in Ukrainian).
3. Derzhavnyy veb-portal byudzhetu dlya hromadyan. Pokaznyky vykonannya mistsevykh byudzhetyv v Ukraini [State budget web portal for citizens. Indicators of local budget execution in Ukraine]. Available at: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2025&budgetType=LOCAL> (Accessed May 11, 2026).
4. Zakon Ukrainy «Pro zasady derzhavnoyi rehional'noyi polityky» [The Law of Ukraine "On the Principles of State Regional Policy"]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/156-19?utm#Text> (Accessed May 11, 2026).
5. Zakharchenko V. I. & Zakharchenko S. V. (2024) Reforma detsentralizatsiyi v Ukraini yak chynnyk ta instytutsiynny skladnyk staloho rozvytku terytorial'nykh hromad [Decentralization reform in Ukraine as a factor and institutional component of sustainable development of territorial communities]. *Ukrayins'kyi heohrafichnyy zhurnal - Ukrainian Geographical Journal*, vol. 1, pp. 49–62 (in Ukrainian).
6. Zvarych O. (2026) Upravlinnya znannyamy yak instrument zelenoyi transformatsiyi rehional'noyi ekonomiky Ukrainy [Knowledge management as a tool for green transformation of the regional economy of Ukraine]. *Staly rozvytok ekonomiky - Sustainable Economic Development*, vol. 2(59), pp. 451-456 (in Ukrainian).
7. Kotukov O. & Kotukova T. (2026) Instytutsiynni mekhanizmy vzayemodiyi rehional'noho ta mistsevoho rivniv publichnoho upravlinnya [Institutional mechanisms of interaction between regional and local levels of public administration]. *Ekonomichnyy prostir - Economic Space*, vol. 210, pp. 401-410 (in Ukrainian).
8. Lyalyuk O. (2026) Problemy zabezpechennya rehional'noyi polityky Ukrainy: vrakhuvannya rehional'noyi spetsyfiki ta finansovoyi spromozhnosti [Problems of ensuring regional policy of Ukraine: taking into account regional specifics and financial capacity]. *Suchasna doktryna prava - Modern doctrine of law*, vol. 2(96), pp. 95–103 (in Ukrainian).
9. Melnychenko M. (2026) Suchasni tendentsiyi transformatsiynykh peretvoren' v upravlinni ekonomichnym rozvytkom rehioniv v umovakh detsentralizatsiyi [Modern trends of transformational changes in the management of economic development of regions under decentralization]. *Modeling the development of the economic systems*, vol. 1, pp. 241–247 (in Ukrainian).
10. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennya Derzhavnoyi stratehiyi rehional'noho rozvytku na 2021–2027 roky» [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the State Strategy for Regional Development for 2021–2027]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/695-2020-%D0%BF?utm#Text> (Accessed May 11, 2026).
11. Rurak I. (2026) Pidpryemnyts'ke seredovyshche sil's'kykh hromad: analiz dyferentsiatsiyi [The entrepreneurial environment of rural communities: differentiation analysis]. *Aktual'ni problemy suchasnoho biznesu: oblikovo-financevy ta upravlin's'kyi aspekty (do 55-richchya stvorennia kafedry obliku i opodatkuvannya)*: Mizhnarodna nauko-vo-praktichna konferenciya (Lviv, March 25-26, 2026). Lviv: Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology named after S.Z. Gzhytsky, pp. 86-88 (in Ukrainian).
12. Shpylova V. & Melnychenko M. (2025) Detsentralizatsiya ta tsyfrova transformatsiya yak osnova modernizatsiyi upravlinnya ekonomichnym rozvytkom rehioniv Ukrainy [Decentralization and digital transformation as the basis for modernization of economic development management in the regions of Ukraine]. *Herald of Khmelnytskyi National University*, vol. 3, pp. 419–424 (in Ukrainian).

Дата надходження статті: 20.06.2026

Дата прийняття статті до публікації: 20.07.2026

Дата публікації статті: 24.07.2026